

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих
дисциплін

Дипломна робота
Магістра

З теми: **Політико-правові засади становлення
радянської влади в Україні**

Виконала: магістрантка 2 курсу
IstAA1-M18 групи
заочної форми навчання
Поважна Оксана Ярославівна

Керівник:
Баженов Олександр Львович
канд.істор.наук.,доцент

Рецензент:

Кам'янець-Подільський – 2019 року

ЗМІСТ

Вступ

Розділ 1. Джерела та історіографія дослідження

1.1. Характеристика джерел

1.2. Історіографія проблеми

Розділ 2. Встановлення радянської влади в Україні: історико-політичний аспект

2.1. Специфічні риси та особливості включення українських територій до складу СРСР

2.2. Формування території та зміни в адміністративному устрої українських земель

2.3. Радянська модель організації місцевої влади

Розділ 3. Загальні риси поширення в Україні радянського законодавства

3.1. Правова основа утвердження однопартійної системи в УСРР

3.2. Перша кодифікація радянського права в Україні

3.3. Формування вертикалі правоохоронних органів та органів держбезпеки

Висновки

Список використаних джерел та літератури

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розпад СРСР, проблеми суспільно-політичних, економічних, національно-культурних трансформацій радянських республік, пошук нових форм взаємовідносин між ними, здійснення демократичних реформ, стали викликом для сучасної системи європейської і міжнародної безпеки. Серед держав пострадянського простору саме Україна і Росія є найбільшими суб'єктами в територіальному, демографічному, економічному і військовому вимірах. Сьогодні українсько-російські взаємини висувають на порядок денний питання співвідношення національного, державного, господарського будівництва в колишніх радянських республіках, демократичних змін та типології модернізаційних процесів, проблеми кордонів, цивілізаційної належності, співвідношення універсальних та специфічних проблем розвитку. На сучасному етапі перед істориками стоїть важливе завдання дати відповіді на питання, які ускладнюють пошук шляху до їх рівноправного і ефективного співіснування та співробітництва на принципах міжнародного права, взаємовигідних інтересів з урахуванням суперечливої культурно-історичної спадщини.

Класична імперія відійшла в історію, а імперські тенденції збереглися в ідеології й теорії російської великодержавності. Вони проявилися у запеклій боротьбі з УНР, у міждержавних відносинах РСФРР та УСРР на початку 1920-х рр., в уніфікації національно-культурної самобутності українського соціуму, підпорядкуванні його політикуму, централізації через систему унітарного абсолютизму.

Об'єктом дослідження стала політична історія українських земель у 1917 – кінці 20-х рр. ХХ ст.

Предметом дослідження виступив політико-правовий аспект становлення радянської влади в Україні.

Метою роботи є аналіз розвитку відносин між РСФРР і українськими урядами 1917-1919 рр., а протягом 20-х рр. ХХ ст. з УСРР через призму політико-правового дискурсу.

Для дослідження визначеної мети, нами сформульовані такі **наукові завдання**:

- встановити основні напрямки та тенденції наукових розробок історії встановлення радянської влади в Україні, проаналізувати основні джерела з поставленої проблеми та дати їм об'єктивну характеристику;
- проаналізувати специфічні риси та особливості включення українських територій до складу СРСР;
- показати формування території та зміни в адміністративному устрої українських земель протягом 20-х рр.;
- розглянути радянську модель організації місцевої влади;
- розкрити правову основу утвердження однопартійної системи в УСРР;
- охарактеризувати першу кодифікацію радянського права в Україні;
- простежити формування вертикалі правоохоронних органів та органів держбезпеки в УСРР досліджуваного періоду.

Географічні межі роботи охоплюють територію Української СРР підконтрольну більшовицькому режиму з урахуванням тогочасного адміністративно-територіального поділу.

Хронологічні рамки дослідження узгоджуються із загальноприйнятою у вітчизняній історіографії періодизацією і зумовлені предметом наукового пошуку. Вони окреслені 1919 – кінцем 20-х рр. ХХ ст.. і охоплюють період від закінчення громадянської війни і встановлення більшовицького режиму на території України і доведені до кінця 20-х років. У зазначений період на території Української СРР остаточно згортається нова економічна політика, в основному завершується процес першої кодифікації законодавства, формується система правоохоронних органів.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони збагачують знання про процес та методи становлення

радянської політичної системи і права на українських землях. Матеріали дослідження охоплюють розлогий спектр діяльності новоутворених державних органів. У зв'язку з цим вони можуть використовуватись при підготовці узагальнюючих наукових праць, нормативних і спеціальних лекційних курсів, навчальних посібників, підручників з історії України.

Структура дослідження зумовлена змістом проблеми, предметом і методами дослідження і відповідає його меті й основним завданням. Складовими частинами дипломної роботи є вступ, три розділи (8 параграфів), висновки і список використаних джерел та літератури.

ВИСНОВКИ

Суспільно-політичні, економічні та культурні трансформації, що відбулися на теренах колишньої Російської імперії, формування відносин між новоутвореними радянськими республіками представляють особливий науковий інтерес для сучасних дослідників. Вони дають цінний досвід для розуміння глобальних історичних процесів.

Підготовка дисертації вимагала опрацювання значної кількості джерел та літератури з обраної для вивчення теми. Вітчизняну та зарубіжну історіографію проаналізовано з використанням базового для історичних досліджень проблемно-хронологічного методу. Дослідження стану наукової розробки теми свідчить про те, що, незважаючи на існування праць загального характеру, у яких висвітлено окремі аспекти російсько-українських відносин 1919–1929 рр., порушена нами в дисертації наукова проблема не мала спеціального комплексного вивчення. У сучасній історіографії відсутні дослідження, у яких вивчали б відносини між РСФРР і УСРР в адміністративно-територіальній, політичній, економічній площинах.

Доведено, що міждержавні відносини РСФРР і УСРР базувалися на основі більшовицької доктрини, єдності ідеологічних та політичних завдань, однотипності державного устрою, але дещо відмінного соціально-економічного укладу. Незалежні радянські республіки формально мали статус самостійних держав у 1919 – початку 1920-х рр., але були тісно пов'язані між собою. Роль центру відіграла РСФРР, навколо якої гуртувалися решта радянських республік. Прагнення до об'єднання зумовлювалося економічними зв'язками між ними, що склалися протягом тривалого часу, однаковою політичною структурою, а також ідеологічними завданнями унітаризму, централізму, тоталітаризму правлячої більшовицької партії.

Виявлено чинники, які впливали на формування та діяльність органів влади РСФРР і УСРР. Ситуація, що склалася у цей період у взаєминах РСФРР із національними республіками, була цілком закономірною. Становлення радянської федерації відбувалося не шляхом створення спеціальної мережі установ для розв'язання спільних для всіх республік завдань, а перетворенням вищих органів влади РСФРР у союзні. Із встановленням радянської влади в Україні на початку січня 1919 р. російсько-українські відносини з площини явної та прихованої збройної боротьби з носіями української національної державності перемістилися у площину складних міждержавних стосунків.

За Конституцією 1919 р. УСРР формально вважалася незалежною державою, а насправді була частиною нової імперії, відродженої більшовиками у формі унітарної держави диктаторського типу. Не згадувана в радянських конституціях компартійна диктатура перетворювала конгломерат в єдину країну з суворо централізованим управлінням.

Показано суперечливість у відносинах між РСФРР і УСРР з питання правового регламентування кордону між ними у 1920-х рр. Колишні адміністративні кордони між радянськими республіками стали в нових реаліях міждержавними кордонами. Фактично до сьогодні українські етнічні кордони не співпадають з адміністративними кордонами України. У результаті адміністративно-територіальних перетворень 1920-х рр. Україна втратила великі території на Сході.

Створення правоохоронних органів радянської України відбувалося в досить складних умовах. І хоча після прийняття Декрету РНК України «Про створення міліції» від 9 лютого 1919 р. цей процес певною мірою отримав своє нормативне врегулювання, залишалось багато питань, котрі потребували конкретизації, в тому числі й стосовно забезпечення дотримання працівниками міліції вимог законності.

Спільною ознакою діяльності радянських каральних органів (ВРК-ВНК-ДПУ-ОДПУ-Н-КВС) 1917–1920-х рр. була урегульованість офіційними

законодавчими актами лише в загальних рисах. Значна концентрація законодавчої, виконавчої та судової влади в руках верхівки компартії й більшовицького уряду призвела до взаємопроникнення, дублювання державних функцій, зрощення і правових інститутів, і інститутів управління державою. З огляду на це, стрімкий розвиток політики масових репресій і терору на державному рівні в країні був закономірним, оскільки реальна влада в державі належала компартійній верхівці. Окрім того, важливою особливістю діяльності радянських ОВС того періоду було виконання ними тимчасової спеціальної функції – боротьби з українським національно-визвольним повстанським рухом, який отримав специфічну назву «політичний бандитизм».

Отже, у відносинах РСФРР з УСРР у 1920-х рр. зафіксовано поєднання тактики інкорпорації засобами силової експансії з підкресленим декларуванням незалежності України та прийняттям рішень, що перетворювали останню на автономію. Поглиблення цього процесу створило передумови для формування єдиної союзної держави під зверхністю РСФРР. Нав'язана Радянською Росією система союзів та договорів, порушення Конституції і втручання у компетенцію вищих органів влади республік з боку центральних органів РСФРР набуло стійкого характеру. Конституційне оформлення СРСР, становлення однопартійної політичної системи та її злиття з державним апаратом, перетворення вищих органів влади РСФРР у центральні органи влади Союзу, підпорядкування стратегічно важливих галузей української промисловості демонструвало ігнорування інтересів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

І. Джерела

а) Нормативно-правові акти

1. Адміністративний кодекс УСРР 1927 року. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP270014.html
2. Великая Октябрьская социалистическая революция. Документы и материалы. Триумфальное шествие Советской власти. Ч. I. Москва, Изд. АН СССР, 1963. 604 с.
3. Витяг з протоколу №80 засідання Політбюро ЦК КП(б)У 3 жовтня 1922 р. // Известия ЦК КПСС. 1989. С. 214.
4. Декрет Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета «О создании Совета Народных Комиссаров» // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства РСФСР. 1917. № 1. С. 1.
5. Декрет Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета «Об объединении советских республик: России, Украины, Латвии, Литвы, Беллоруссии для борьбы с мировым империализмом» // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства РСФСР. 1919. 6 июня. № 21. С. 264.
6. Декрет об уничтожении сословий и гражданских чинов 11(24) ноября 1917 г. Режим доступу: <http://www.lebedinski.com/Decret2.doc>.
7. Земельний кодекс УСРР 1922 р. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP220002.html
8. Кодекс законів про народну освіту УСРР 1922 р. Режим доступу: http://leksika.com.ua/19930625/legal/kodeks_zakoniv_pro_narodnu_osvitu_usrr_1922

9. Кодекс законів про працю 1922 р. Режим доступу:
<https://lawbook.online/derjavi-prava-istoriya/kodeks-zakoniv-pro-pratsyu-usrr-64888.html>
10. Конституція РСФСР 1918 г. Режим доступу:
http://pravnyk.info/idpu_12.html
11. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки 1919 року [Електронний ресурс]. Режим доступу :
http://pravnyk.info/idpu_12.html
12. Конституція Української СРР 1929 р. Режим доступу:
<http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1929.html>
13. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. Часть I. 1898-1925. Издание седьмое. Москва: Государственное издательство политической литературы, 1953. 952 с.
14. Кримінальний кодекс УСРР 1922 р. Режим доступу:
<https://sites.google.com/site/igroupteamsite/istoria-derzavi-ta-prava-ukraieni/kriminalnij-kodeks-usrr-1922-r>
15. Кримінально-процесуальний кодекс УСРР. Режим доступу:
lawbook.online/derjavi-prava-istoriya/kriminalno-protsesualniy-kodeks-usrr-64887.html
16. Об организации милиции: декрет РНК Украины от 5 февраля 1919 г. // Известия Временного Рабоче-Крестьянского правительства Украины и ХСРД. 1919. № 41. 9 февраля.
17. О поступлении на службу в милицию красноармейцев на основании Постановления Совета обороны от 13 февраля 1920 г.: инструкция Совета Рабоче-Крестьянской Обороны // Известия ВЦИК и Харьковского губревкома. 1920. № 85. 31 марта.
18. Положение ВУЦИК «О полномочном представителе УССР по делам хозяйственного строительства при рабоче-крестьянском правительстве РСФСР» // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. 1921. 2–14 сентября. № 17. С. 597–599.

19. Положення про робітничо-селянську міліцію УСРР: постан. ВУЦВК й РНК УСРР від 10 листоп. 1926 р. // Вісті ВУЦВК. 1926. № 273. 26 листоп.
20. Положение о Народном комиссариате по иностранным делам СССР // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства СССР. 1923. № 22. Ст. 281.
21. Положение о Народном комиссариате по военным и морским делам // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Союза Советских Социалистических Республик. 1923. № 22. Ст. 282.
22. Постановление правительства СССР «Об утверждении декларации и договора об образовании СССР» // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства СССР. 1923. №1. Ст. 2.
23. Постановление 3-й сессии ЦИК СССР I созыва «Общее положение о Народном комиссариате Союза Советских Социалистических Республик» // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства СССР. 1923. № 21. Ст. 280.
24. Постановление XI Всероссийского съезда Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов «О принятии Основного Закона (Конституции) Союза Советских Социалистических Республик» // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства РСФСР, издаваемое Народным комиссариатом юстиции. 1924. 11 апреля. № 27. Ст. 257.
25. Постановление ЦИК и СНК СССР от 5 ноября 1934 г. № 22 «Об Особом Совещании при НКВД СССР» // Сборник законов СССР. 1935. № 11. С. 84.
26. Про тісну взаємодію органів міліції та надзвичайних комісій : циркуляр Головного управління робітничо-селянської міліції НКВС РСФРР всім губернським відділам управління, всім губернським надзвичайним

- комісіям від 7 черв. 1919 р. // Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали : у 6 т. / [М. Г. Вербенський, О. Н. Ярмиш, Т. О. Проценко, В. О. Криволапчук, В. М. Чисніков та ін.]. Харків, 2014. Т. 2: грудень 1917 р. – грудень 1922 р. С. 356–357.
27. Проект резолюции о взаимоотношениях РСФСР с независимыми республиками // Известия ЦК КПСС. 1989. №9. С. 192–193.
28. Про тимчасову передачу міліції в підлеглисть військовому командуванню України : постан. Ради Народних Комісарів від 12 серп. 1921 р. // Вісті ВУЦВК. 1921. № 162. 2 верес.
29. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1918. 23 июля. № 25. С. 346.
30. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1919. 26 января. № 1. С. 1.
31. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1919. 26 января. № 1. С. 4–6.
32. Союзный рабоче-крестьянский договор между Российской Социалистической Федеративной Советской Республикой и Украинской Социалистической Советской Республикой // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства РСФСР, издаваемое Народным комиссариатом юстиции. 1921. 3 января. № 1. Ст. 13.
33. Союзный рабоче-крестьянский договор между Российской Социалистической Федеративной Советской Республикой и Украинской Социалистической Советской Республикой // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства РСФСР, издаваемое Народным комиссариатом юстиции. 1921. 3 января. № 1. Ст. 13.
34. Цивільний кодекс УСРР 1922 р. Режим доступу: <https://sites.google.com/site/igroupteamsite/istoria-derzavi-ta-prava-ukraieni/civilnij-kodeks-usrr-1922-r>

35. Цивільний процесуальний кодекс УСРР 1924 р. Режим доступу:
http://leksika.com.ua/10751107/legal/tsivilno-rotsesualniy_kodeks_usrr_1924

б) збірники документів

36. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України : 4-е видання (офіційне) Народного Комісаріату Юстиції. Харків : Друкарня УВО ім. М. Фрунзе, 1924. 688 с.
37. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1925 рік. Харків: Друкарня ПУ УВО ім. М. Фрунзе, 1925. 803 с.
38. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1927 рік. Харків: Укрголовліт друкарня ВУЦВКу «Червоний друк», 1927. – 713 с.
39. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1928 рік. Харків : Укрголовліт №7 Друга друкарня ім. В. Блакитного тресту «Харківдрук», 1928. 594 с.
40. Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК: Ч.1. 1898-1925. Изд. Седьмое. Москва: Госиздат, 1953. 622 с.
41. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК: у двох томах. Том перший. 1918–1941. Київ: Ордена Трудового Червоного прапора видавництво політичної літератури України, 1976. 1007 с
42. Комуністична партія – натхненник і організатор об'єднаного руху українського народу за утворення СРСР : Збірник документів і матеріалів / Упорядн. П.П. Бачинський (керівник), О.Ф. Купцов, М.С. Лубянов та ін. К.: Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1963. 410 с.

- 43.Ленін В. І. про Україну. У двох частинах. Частина II. 1917–1922. Київ: Видавництво політичної літератури, 1977. 760 с.
- 44.Ленін В.І. Про утворення СРСР. Лист Л.Б. Каменєву для членів Політбюро ЦК РКП(б) // Повне зібрання творів / Переклад з п'ятого російського видання. Київ: Видавництво політичної літератури, 1974. С. 201–202.
- 45.Ленин В.И. Неизвестные документы. 1891–1922 гг. М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999. 607 с.
- 46.Лубянка. Сталин и ВЧК – ГПУ – ОГПУ – НКВД. Январь 1922 декабрь 1936 / Сост. В.Н. Хаустов и др. Москва, 2003. 513 с.
- 47.Михайленко П. П. Історія міліції України у документах і матеріалах : [у 3 т.] / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв ; МВС України; НАВСУ. Київ: Генеза, 1997. Т. 1: 1917–1925. 208 с.
- 48.Образование СССР. Сборник документов. 1917–1924. Москва-Ленинград: Издательство Академии Наук СССР, 1949. 472 с.
- 49.Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период восстановления народного хозяйства (1921-1925 годы): Сборник документов и материалов / Составители: П.П. Бачинский, А.В. Бондаревский, Ш.Э. Резникова и др. К.: Издательство политической литературы Украины, 1964. 595 с.
- 50.Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни. 1919-1920. Збірник документів і матеріалів / Упоряд. А.З. Барабой, П.П. Бистренко, І.Х. Ганжа, О.В. Івашин, М.К. Козиренко, І.Л. Шерман. Київ: Вид-во Академії наук Української РСР, 1957. 1080 с.
- 51.Сборник документов о пограничном споре между Россией и Украиной в 1920–1925 гг. за Таганрогско-Шахтинскую территорию Донской области / Сост. Галкин Ю. И. Москва: Наука, 2007. 64 с.
- 52.Сборник законодательных документов по вопросам организации и деятельности Советской милиции. 1917 1934 гг. Москва: Изд-во Высш. школы МВД СССР, 1957. 246 с.

- 53.Собрание законов и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства СССР [Текст]. Москва: Госполитиздат, 1948. 560 с.
- 54.Советская деревня глазами ВЧК – ОГПУ – НКВД. 1918-1939. Документы и материалы. Т. 2. Москва: РОССПЭН, 2000. 864 с.
- 55.Сталін Й.В. Марксизм і національне питання. / Твори. Т. 2. Київ, 1947. С.279-358.
- 56.Сталин И.В. Статьи и речи об Украине: Сборник. Киев: Партиздат, 1936. 252 с.
- 57.Сталін Й.В. Тов. Кагановичу та іншим членам ЦК КП(б)У / Твори. Т. 8. С. 149-154.
- 58.Съезды Советов Союза ССР, Союзных и Автономных Советских Социалистических Республик. Сб. документов. 1917-1936, Т. 3. Москва: Политиздат, 1960. 568 с.
- 59.Українська суспільно-політична думка в ХХ ст.: Документи і матеріали. Т.ІІ. Міжвоєнний період (Упор. Т. Гунчак, Р. Сольчаник). Київ: Сучасність, 1993. 327 с.
- 60.Чорна книга України: Збірник документів, архівних матеріалів, листів, доповідей, статей, досліджень, есе / Упоряд., ред. Ф. Зубанича. Київ, Просвіта, 1998. 784 с.
- 61.Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. Київ, Абрис, 1997. 607 с.

2. Наукові монографії і статті

- 62.Авторханов А. Происхождение партократии // Октябрь. 1991. №2. С. 140-144.
- 63.Андерсон Р.Д. Тоталитаризм: концепт или идеология http://www.polisportal.ru/files/File/puvlication/Starie_publicacii_Polisa
- 64.Андреев Е. М. Население Советского Союза: 1922–1991. Москва: Наука, 1993. 143 с.

65. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні: 1917-1953. Суспільно-політичний і історико-правовий аналіз. Кн. 1. Київ: Либідь, 1994. 428 с.
66. Бикова Т. Б. Створення Кримської АСРР (1917–1921 рр.). Київ, 2011. 247 с.
67. Биленко С.В. На бессмертном посту (из истории советской милиции). Москва: Знание, 1969. 48 с.
68. Биленко С.В. Советская милиция России (1917-1920 гг.): учеб. пособ. Москва, 1976. 96 с.
69. Білокінь С. І. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917-1941 рр.): джерелознавче дослідження. Київ: [б. в.], 1999. 447 с.
70. Боечко В.Д., Ганжа О. І., Захарчук Б. І. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. Київ: Основи, 1994. 168 с.
71. Бурда В. Формування місцевих органів влади в УСРР (1919-1922 рр.). Законодавчий аспект // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2014. №2. С. 8-11.
72. Васильчук Г.М. Радянська Україна 20–30-х рр. ХХ ст.: сучасний історіографічний дискурс. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. 314 с.
73. Верменич Я. В. Адміністративно-територіальний устрій України: еволюція, сучасний стан, проблеми реформування / НАН України. Інститут історії України. У 2-х чч. К.: Інститут історії України, 2009. Ч. 2. 370 с.
74. Ветров Р. І. Політичні партії України на початку ХХ століття (1900-1925 рр.): навч. посібник. Дніпродзержинський держ. технічний ун-т. Дніпродзержинськ, 1997. 112 с.
75. Гибов В.В., Кацуба И.В. Организационные формы участия граждан в охране общественного порядка в РСФСР в первые годы советской власти (1917-1925 гг.) // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. 2007. № 4 (36). С. 21-24.

- 76.Греченко В., Ярмиш О. Україна у добу «раннього» тоталітаризму (20-ті роки ХХ ст.). Харків: НУВС, 2001. 275 с.
- 77.Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. Київ, Генеза, 1996. 360 с.
- 78.Губань Р. В. Мовний фактор у контексті створення та функціонування національних адміністративно-територіальних одиниць в УСРР у 20-30-х роках ХХ століття // Мовна ситуація та мовна політика в Україні. Збірник тез ІV Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (Київ, 28 лютого 2014 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 91-94.
- 79.Губань Р. В. Правовое регулирование украинско-белорусской государственной границы в 1918-2010 гг. // Актуальные проблемы науки ХХІ века. Сборник научных статей молодых ученых. 2014. Вып. 3. С. 9-13.
- 80.Губань Р.В. Становлення та розвиток адміністративно-територіального устрою України у ХХ – на початку ХХІ ст. (історико-правове дослідження). Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Львів, 2018. 601 с.
- 81.Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття. Нариси політичної історії. Київ: Либідь, 1993. 288 с.
- 82.Даниленко М.В., Касьянов Г.В., Кульчицький С.В. Сталінізм на Україні: 20-30-ті роки. Київ: Либідь, 1991. 340 с.
- 83.Дністрянський М. С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. Львів: Світ, 1992. 144 с.
- 84.Дорошко М. Органи ВУЧК-ГПУ-НКВД у здійсненні контролю над компартійно-державною номенклатурою УСРР у 1920–1930-ті роки // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2003. № 1 (20). С. 50–59.
- 85.Затонський В. Національна проблема на Україні: Доп. на пленумі ЦК ЛКСМУ, червень 1926 р. Харків: Держвидав України, 1926. 64 с.
- 86.Євтушенко О.Н. Радянська модель організації місцевої влади в Україні // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра

- Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер.: Державне управління. 2011. Т. 159. Вип. 147. С. 37-42.
- 87.Єфіменко Г. ВУЧК в системі відносин між УСРР і РСФРР у 1919 р. // Радянські органи державної безпеки в Україні (1918-1991 рр.): історія, структура, функції. Матеріали круглого столу 19 грудня 2013 р. м. Київ. Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. С. 70-83.
- 88.Єфіменко Г. Г. Кордони державні України, принципи та історична практика їх визначення // Енциклопедія історії України. Т.5. Київ: Наукова думка, 2008. С. 137-148.
- 89.Єфіменко Г. Статус УСРР та її взаємовідносини з РСФРР: довгий 1920 рік. Київ: Інститут історії України, 2012. 367 с.
- 90.Исаев И. А. Понятие «законность» и «целесообразность» в советской правовой теории 20-х годов // Советское государство и право. 1985. № 10. С. 98-104.
- 91.Історія держави і права України / За ред. В.Г. Гончаренка. Київ: Вентурі, 1996. 288 с.
- 92.Історія держави і права України / За ред. А.С. Чайковського. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 512 с.
- 93.Історія держави і права України: У 2 т. / Кол. авт.: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін.; За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 2003. Т. 2. 580 с.
- 94.Історія державної служби в Україні. У 5-ти томах. Київ: Ніка-Центр, 2009. Т. 2. 512 с.
- 95.Кабузан В.М. Украинцы в мире: динамика численности и расселения. 20-е годы XVIII века – 1989 год: формирование этнических и политических границ украинского этноса. М.: Наука, 2006. 658 с.
- 96.Камалова Г.Т. Законодательные акты как источник для изучения истории советских правоохранительных органов в годы НЭПа // Вестник Южно-Уральского государственного университета. 2008. № 2. С. 12–19.

97. Камалова Г.Т. Специфика реализации правоохранительной функции Советским государством в условиях нэпа // Вестник Южно-Уральского государственного университета. 2006. № 5. С. 33–41.
98. Капустян Г. З історії самоврядування в українському селі в 20-ті роки // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2005. № 19. С. 221-225.
99. Караман В.Н. «...Доказательств нет, а посадить надо». Методы репрессивной политики ВКП(б) в 1930-е годы // Россия и АТР. 2004. № 4. С. 105–111.
100. Киридон А. «...Церковну політику розвалу повинна вести ВНК...»: релігійний напрямок діяльності органів держбезпеки в Україні (1920-1930-ті рр.) // Радянські органи державної безпеки в Україні (1918-1991 рр.): історія, структура, функції. Матеріали круглого столу 19 грудня 2013 р. м. Київ. Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. С. С. 229-248.
101. Колотков М.Б. Революционные трибуналы Советской России в 1917–1922 гг.: организационное строительство и правовая деятельность (на примере Курской губернии) // Актуальные проблемы российского права. 2008. № 4. С. 68–74.
102. Конституційні акти України. 1917-1920. Невідомі конституції України. Київ: Філософська і соціологічна думка. 1992. 272 с.
103. Котляр Ю.В. Селянство Півдня України: доба нової економічної політики (1921–1929 рр.). Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова; ТОВ ВіД, 2004. 354 с.
104. Кравченко В. І. Фінанси місцевих органів влади України: Основи теорії і практики. Київ: НДФІ, 1997. 276 с.
105. Криштанович М. Еволюція державного управління діяльністю органів внутрішніх справ із забезпечення національної безпеки (XX – початок XXI ст.). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2013_11_4

106. Кубійович В. Територія й людність українських земель. Львів, 1935. 85 с.
107. Кузьменко В. Б. До історії формування північно-східного та східного кордонів України (1917–1925 рр.) // Університетські наукові записки. 2005. № 4 (16). С. 26–30.
108. Кульгавець Х.Ю. Система і функції радянських каральних органів РСФРР та УСРР в період їх формування // Актуальні проблеми історико-правової науки. 2015. №2. С. 209-213.
109. Кульчицький С. Вертикаль державної безпеки в системі диктатури більшовицьких вождів (1917–1938 рр.) // Радянські органи державної безпеки в Україні (1918-1991 рр.): історія, структура, функції. Матеріали круглого столу 19 грудня 2013 р. м. Київ. Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. С. 17-70.
110. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928). Київ: Основи, 1996. 396 с.
111. Кульчицький С. У площині державного співіснування (Радянська Україна і Радянська Росія: відносини між першою і другою світовими війнами) // Політика і час. 1996. №4. С. 61–70.
112. Курицын В. М. Переход к НЭПу и революционная законность; АН СССР; Ин-т государства и права. Москва: Наука, 1972. 216 с.
113. Литвин В. Радянський етап вітчизняної історії: до 80-річчя утворення СРСР і 85-річчя проголошення УРСР // Вісник Академії правових наук. 2003. № 2-3. С. 170-192.
114. Марчуков А.В. Украинское национальное движение: УССР. 1920-1930-е годы: цели, методы, результаты. Москва: Наука, 2006. 599 с.
115. Мозохин О.Б. Право на репрессии: Внесудебные полномочия органов государственной безопасности (1918-1953): монография. Москва: Кучково поле, 2006. 480 с.
116. Муксинов И.Ш. Совет министров союзной республики. Москва: Юридическая литература, 1969. 208 с.

117. Мулукаев Р.С. Из истории строительства рабоче-крестьянской милиции в советских республиках 1918–1924 гг. // Правоведение. 1973. № 4. С. 83–90.
118. Нагорна Л.М. Позиція України у новоствореній союзній державі: 20-ті роки крізь призму 90-х // Український історичний журнал. 1993. № 1. С. 3-15.
119. Павловська І.В. Організаційно-правові засади забезпечення законності органів міліції УСРР (УРСР) (1919 – перша половина 1941 року). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2016. 242 с.
120. Папырин В.В. Концепция «революционной законности» и особенности ее воплощения в политико-правовой жизни советской России в период НЭПа // История государства и права. 2007. № 8. С. 35–36.
121. Подкур Р.Ю. Інформаційно-аналітична робота як один з напрямків діяльності спецслужб в 20-30-х роках // З архівів ВУЧК– ГПУ–НКВД–КГБ. 1998. № 1-2. С. 342-356.
122. Подкур Р., Ченцов В. Документы органов государственной безопасности УССР 1920-1930-х годов: источниковедческий анализ. Тернополь, 2010. 372 с.
123. Пожидаев А.А. Превращение ВЧК в «боевой отряд партии» // Вестник Воронежского института МВД России. 2008. № 4. С. 45–48.
124. Попов Н.Н. Национальная политика Советской власти. Курс лекций, читанных на курсах секретарей губкомов при ЦК ВКП(б). Москва-Ленинград: Госиздат, 1927. 101 с.
125. Правова ідеологія і право України на етапі становлення тоталітарного режиму (1929–1941) / [Усенко І. Б., Мироненко О. М., Чехович В. А. та ін.] ; за ред. О. М. Мироненка, І. Б. Усенка ; НАН України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2001. 220 с.

126. Рабінович П. М. З історії боротьби за радянську соціалістичну законність (20-ті роки) // Проблеми правознавства : міжвідом. наук. зб. Київ, 1972. Вип. 21. С. 27-39.
127. Реєнт О.П. Україна між світовими війнами (1914-1939). Події. Люди. Документи: Нариси історії. Київ: Школа, 2004. 544 с.
128. Рогожин А.И., Маймескулов Л.Н. Всеукраинская ЧК в период иностранной военной интервенции и гражданской войны (конспект лекций). Харьков: Харьковский юридический институт, 1964. 70 с.
129. Рудницький Степан. Огляд національної території України // Чому ми хочемо самостійної України? Львів: Світ, 1994. С. 209-270.
130. Сагач О. М. Діяльність Центральної адміністративно-територіальної комісії при ВУЦВК із здійснення реформи територіального устрою в УСРР (20-ті рр. ХХ ст.): автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – історія України. Київ, 2011. 20 с.
131. Скрипник М.О. Статті й промови в справі національного будівництва. Т.2. Ч.1. Харків: Держвидав України, 1929. 360 с.
132. Советская милиция: история и современность (1917-1987) / [Косицын А. П., Мулукаев Р. С., Биленко С. В., Желудкова Т. И. и др.]; под ред. А. В. Власова. Москва: Юрид. лит., 1987. 336 с.
133. Сокирська В. В. Відносини між РСФРР і УСРР (1919-1929 рр.): політично-економічний та адміністративно-територіальний дискурс: монографія / МОН України, Уманський державний пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2017. 568 с.
134. Сокирська В. В. Етнічний аспект становлення російсько-українського кордону в 20-х рр. ХХ ст. // Гуржіївські історичні читання: Збірник наукових праць. 2012. Вип. 5. С. 237-240.
135. Сокирська В. В. Політичний аспект російсько-українських відносин 20-х рр. ХХ ст. у новітній історіографії // Історичний архів. Наукові студії : збірник наукових праць. 2013. Вип. 11. С. 134-139.

136. Сокирська В.В. Проблема визначення південно-східної частини російсько-українського кордону у 1920-х рр. // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. XXXVII. С. 109–114.
137. Сокирська В. В. До проблеми формування кримської ділянки російсько-українського кордону у 1920-х рр. // Наукові праці: науково-методичний журнал. 2014. Вип. 229. Т. 241. Історія. С. 23-28.
138. Соловей Д.Ю. Еволюція законодавства про кримінальну відповідальність в УСРР (УРСР) 1919-1959 рр. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2017. 237 с.
139. Соловей Д. Ю. Кодифікація законодавства УССР об уголовной ответственности 1922 г. и ее отличие от кодификации РСФСР 1922 г. // Право и политика (Республика Кыргызстан). 2015. №. 1. Кн. 2. С. 325–330.
140. Соловей Д. Ю. Смертна кара як вид покарання в УСРР (УРСР) у 1917–1950 роках. Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України: матеріали Всеукр. підсумк. наук.-практ. конф. Ч. 2. (Київ, 12 берез. 2015 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 111–112.
141. Соловей Д. Ю. Формування інституту кримінального покарання в радянському законодавстві про кримінальну відповідальність (20-50-ті рр. XX ст.) // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 2. Т. 2. С. 58–60.
142. Становлення і розвиток земельного законодавства України у XX – на початку XXI ст. Науково-практичний посібник для суддів та кандидатів на посаду судді / за ред. д. ю. н. проф. П. Кулинича. Київ: вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 142 с.
143. Стучка П. И. Революционная роль советского права. Изд. 3-е. Москва, 1934. 288 с.

144. Субтельний О. Розпад імперії та творення національних держав: випадок України // Сучасність. 1994. №12. С. 67-68.
145. Хаустов В.Н. Развитие советских органов государственной безопасности: 1917–1953 гг. // Cahiers du Monde russe. 2001. № 42/2-3-4. С. 357–374.
146. Фролов М. Політична система та номенклатурна еліта радянської України 1920 – 1930-х рр.: особливості та механізми формування і функціонування: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2011. 828 с.
147. Фрунзе М.В. Избранные произведения в 2-х т. М.: Воениздат, 1957. Т.1 [Материалы, посвященные М.В. Фрунзе, автобиография М.В. Фрунзе и его приказы, распоряжения и телеграммы]. 472 с.; Т.2 [Статьи, доклады и речи]. 500 с.
148. Ченцов В. В. Політичні репресії в Радянській Україні в 20-ті роки. Тернопіль: Збруч, 2000. 482 с
149. Чигарев И.С. Партия большевиков – организатор Союза ССР. 1917–1922 гг. Москва: Госполииздат, 1949. 132 с.
150. Чудакова М.С. Органы госбезопасности России: сравнительный анализ деятельности // Вестник Томского государственного университета. 2007. № 304. С. 111–117.
151. Шаповал Ю.І. Україна 20-50-х років: сторінки ненаписаної історії. Київ: Наукова думка, 1993. 351 с.
152. Юрійчук Є.П. Становлення і характер радянської влади в Україні. Історико–правові аспекти (1917-1922 рр.). Київ: ІЗМН, 1998. 124 с.
153. Юрченко С. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правничому аспекті. Мюнхен, 1971. 210 с.